

NAGYLÁTÓSZÖG – 120 ÉVES A MAGYAR FILM

Hazai pályán

ZALÁN MÁRK

120 ÉVES FILMTÖRTÉNETÜNKRE MÉLTÁN LEHETÜNK BÜSZKÉK, AMIT A LUDWIG MÚZEUM KIÁLLÍTÁSA LÁTVÁNYOSAN IGAZOL.

Nehéz feladata van annak, aki néhány nagy kiállítóteremben kívánja izgalmasan bemutatni a magyar film elmúlt százhusz évét, hiszen legalább két alapvető aspektust feltétlenül szem előtt kell tartania: mindenekelőtt, ami talán a legfontosabb, hogy egyaránt érdekfeszítő információkkal és audiovizuális anyagokkal szolgáljon a laikus, valamint a szakavatottabb nézők számára, másrészt, hogy az a pár kiállítóterem elegendőnek bizonyuljon egy kis nemzet rendkívül változatos és remekművekben gazdag mozgóképes történetének teljeskörű bemutatására. A Nagylátószög – 120 éves a magyar film kiállításról elmondható, hogy egyik célját elérte, hiszen a hazai mozgókép sokszínű történetét sikerült érdekesen és látványosan bemutatnia, ám másik célját, miszerint teljes körű képet adjon a magyar film múltjáról és jelenéről, már kevésbé.

1901. április 30-a a magyar filmtörténet egyik első fontos dátuma. Ekkor mutatták be ugyanis *A táncz* című némafilmet, melyet Pekár Gyula író ötletéből Zsitkovszky Béla fotográfus készített. Ez volt az első tudatosan rendezett, játékfilmes elemeket is tartalmazó magyar filmösszeállítás, a kiállítás pedig ennek évfordulója alkalmából kalauzolja végig nézőjét a magyar filmtörténet mozgalmas évein. A kiinduló terem rögtön a kezdetekig nyúl vissza, a falakon olvasható szövegek pedig alaposan és pontosan kihangsúlyozzák, hogy Lumiére-ék vetítéseinek létrejötté szinte borítékolható volt, ha figyelembe vesszük mindazokat a villámgyors fotó- és vetítéstechnikai fejlődési folyamatokat, melyek a 19. század második felét jellemezték. Mindemellett olvashatunk Georges Demený-ről, a film magyar

származású úttörőjéről, illetőleg olyan különlegességet is láthatunk, mint a sárospataki laterna magica, mely a legkorábbi ismert és épségben megmaradt hazai vetítő készülék. A kiállítás ezután értelemyszerűen áttér a magyar némafilm korszakára. Kronológiai sorrendben követhetjük végig, hogy az adott évben mennyi magyar filmet mutattak be, olvashatunk az összes ismertebb némafilmes stúdióról, a kor sztárjairól, jelentősebb rendezőiről, emellett a korszakot számtalan korabeli fénykép, plakát, és restaurált híradófilm illusztrálja. A kiállítás ezt követően áttér a hangosfilm periódusára – a kettő között látható az egyik legszemélyesebb rész, ahol néhány korabeli mű stábfotója látható –, a némafilméhez hasonló gazdagon illusztrált koncepcióval, kiemelve a fontosabb alkotásokat, színészeket és műfajokat. E ponton talán annyit lehet megemlíteni, hogy túlságosan kevés

szó esik az ún. népi filmekről, és azok eredetéről (hiányzik Georg Höllering *Hortobágy* című filmjének markánsabb kihangsúlyozása), márpedig ezek a művek a kor alapvető társadalmi problémáit bemutató, gyakran az aktuális politikai ideológia által befolyásolt alkotások voltak. Tovább haladva a termekben láthatók a magyar animáció kialakulásának kezdetei, majd következnek a második világháború utáni magyar film ismert korszakai, mint a koalíciós filmgyártás szakasza, a sematizmus, a Rákosi éra utáni „enyhülés” esztendői, az új hullámok, Jancsó felbukkanása, és persze a hetvenes és nyolcvanas évek klasszikusai. Mialatt a termék egyik oldalán ezekről az időszakokról és a fontosabb bemutatókról, díjátadókról olvashatunk, addig a másik oldalon korhű, ismertebb filmek forgatásán használt kamerákat és konkrét díjakat (többek között Szabó István Oscarját is) megtekinthetünk közelebbről, valamint falra vetített filmrészleteket is láthatunk, melyek alá ugyanakkor nincs kiírva, mely alkotásokból valók. Ezért sajnos nem minden érdeklődő számára lesz egyértelmű, hogy a *Körhintéből*, a *Szegénylegényekből*, vagy a *Szindbádból* lát jeleneteket. Így ezek a klasszikusok inkább dekoratív elemként, semmint az adott periódus vagy rendezői kézjegyek szemléltetéséeként jelennek meg.

A kiállítás talán egyik legizgalmasabb terme a Cenzúra szoba, melyben a kezdetektől a nyolcvanas évek második feléig lehet végigkövetni, mely filmet

ROSTA JÓZSEF FELVÉTELEI /LUDWIG

ritkán látható filmforgatásokon készült werkfotókkal, kamerákkal és jelmezekkel (például *80 huszár*) illusztrált terme, a nemzetközi sikereket elért alkotók szemléltetése (Magyar filmek a nagyvilágban), de röviden olvashatunk a Korda testvérek nem mindennapi karrierjéről, láthatjuk a magyar származású hollywoodi sztárszínészek névsorát és megismerkedhetünk a Filmarchívum történetével is. A néző a kiállítás megtekintése folyamán rengeteg információban részesül, ami egyeseknek talán sűrű lehet, ám egy ennyire gazdag és változatos filmtörténetet néhány teremben csak így lehet bemutatni.

A magyar film nem minden területére részletesen kiterjedő ábrázolásmódja és az olykor látványosan felbukkanó hiányosságai ellenére, a *Nagylátószög – 120 éves a magyar film* kiállítás megtekintésére mindenképpen érdemes időt szánni.

vagy konkrét jelenetet mikor, hogyan, és miért cenzúrázott az aktuális kultúrpolitika. Ugyanakkor található egy furcsa, ránézésre koncepció nélküli terem is. Belépve az egyik falon egy régi fekete-fehér amerikai film látható (nincs feltüntetve, hogy melyik) magyar hangalámondással, a terem két oldalán a régi és új budapesti 12 filmlistái, a negyedik falon pedig tucatnyi fotó ismertebb egykori (*Átrium*) és ma is működő hazai mozitermekről, de arról nincsenek írásos információk, hogy melyek láthatók a képeken. A továbbiakban olvashatunk pár sort a jelentősebb dokumentumfilmekről, illetőleg külön fal enged bepillantást a Balázs Béla Stúdió történetébe. A szövegek, számos képpel illusztrálva, jól összefoglalják e szignifikáns alkotóműhely kiemelkedő alkotásait, habár néhány fénykép mellett, például amikor a tagokról készült csoportkép látható, elfért volna egy névlista.

A kiállítás – néhány szöveges információ elmaradása ellenére – valamennyi magyar filmtörténeti korszakot bemutató terme gazdagon illusztrált és kellőképpen informatív. Ez alól látványos kivételt jelent a rendszerváltozás utáni magyar film bemutatása. Ebben a szakaszban ol-

Nagylátószög-kiállítás

vasható ugyanis a legkevesebb információ, szinte csak részletek, az elmúlt harminc év néhány filmjéből kiválasztott, koncepció nélkül falra helyezett képek, dátumok és filmcímek láthatók, valamint a frissebb díjak (például Enyedi Ildikó Arany Medvéje), valamint egy külön blokk a *Saul fiának* képekkel, dízlettervekkel és jelmezekkel. A kilencvenes évek szinte teljesen kimarad (kellemetlen, hogy a *Sátántangó* jelentősége nincs kidomborítva), pedig lehetett volna pár mondatot feltüntetni az évtized filmipari válságairól, az új műhelyekről (Duna, Inforg) és néhány, a szélesebb közönség számára is kedvelt alkotásról (*Csinibaba*, *A miniszter félrelép*). Nem sokkal jobb a helyzet az ezredforduló utáni magyar film ismertetésével sem, hiszen csak pár sort olvashatunk a fontosabb kortárs alkotókról, és hiányoznak az aktuális trendek, irányzatok, jelentősebb filmipari fordulatok (Filmtörvény) bemutatása, az utóbbi tíz év meghatározó intézménytörténeti változásairól is alig pár sor értekezik. A történeti korszakokat ismertető termeken kívül más érdekes témákat bemutató helyiségek is találhatóak. Ilyenek a filmgyártás folyamatát végigkövető, izgalmas,

Nemcsak az említett illusztrációs és informatív gazdagsága miatt, hanem mert azt hangsúlyozza, hogy a magyar filmre és számos alkotójára napjainkig büszkék lehetünk. Filmművészetünket a legkülönbébb történelmi, politikai, társadalmi változások befolyásolták, mégis mindig „túlélt” és története során csupán két alkalommal állt le hosszabb-rövidebb időre (egyszer a második világháború során, másodszor éppen tíz éve, az MMKA megszűnése és a Magyar Nemzeti Filmalap létrejötte között).

A magyar mozgókép a kultúránk része, és mint ilyet, ápolni, tanítani, vetíteni kell. Beszélni kell róla, ahogyan a kiállítás ismertetője is hangsúlyozza, „az erről való párbeszédre készlet.” E tekintetben a kiállítás fontos feladatot lát el, nem beszélve a Filmarchívum nagyszerű, nem túlzás kijelenteni, világszínvonalú munkájáról. E kiállítás talán egy remek kezdet lehet abba az irányba, hogy egyszer, valamikor (miképpen Amszterdamban vagy Berlinben) létrejöjjön egy magyar filmtörténeti múzeum. E sorok írója reméli, hogy ez nemcsak naiv vágyálom.

Nagylátószög – 120 éves a magyar film
Ludwig Múzeum 2021. július 23. – november 14.